

Дацюк Олена

науковий співробітник
НІАМ «Київська фортеця»
(м. Київ, Україна)
novodfort@gmail.com

Бойко-Гагарін Андрій

кандидат історичних наук,
завідувач сектору проблем фондової роботи
Національного музею історії України
(м. Київ, Україна)
boiko.gagarin@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4610-3665

НОВІ НАДХОДЖЕННЯ ДО НІАМ «КИЇВСЬКА ФОРТЕЦЯ» – МОНЕТИ ОЛЬВІЇ, ІСТРІЇ ТА НІКОНІЮ

THE NEW ACHIEVEMENTS OF THE OLBIA, ISTRIA AND NIKONION COINS TO NHAM «THE KYIV FORTRESS»

У 2019 році НІАМ «Київська фортеця» розпочала роботу по оновленню експозиції, присвяченій «Історії вітчизняної фортифікації», в розділі «Міста-поліси Північного Причорномор'я». Дуже доречними експонатами виявились монети, подаровані музею кандидатом історичних наук А.С. Бойком-Гагаріним. Тепер ці монети отримали «нове життя» та представлені загалу.

Під час проведення експозиційної роботи античні міста представляються не лише суто фортифікаційно – планами та макетами, а й оживають завдяки артефактам. Такими артефактами стали шість монет з Ольвії, Істрії та Ніконію.

Вивчення монет Північного Причорномор'я щороку набуває популярності¹, так само як і введення матеріалів музейних колекції не лишається дослідниками поза увагою².

Завдяки монетам ми дізнаємось, що ці міста були незалежними державами, оскільки монети свідчать про наявність у них власного грошового обігу. Самі ж античні міста виникли внаслідок загальногрецької колонізації VIII-VI ст. до н.е. Таких міст-полісів було кілька десятків, серед яких наймогутнішими були Боспор Кіммерійський, Ольвія, Херсонес Таврійський, Фанагорія, Тіра, Німфей, Гермонасса. Власне, їхню могутність засвідчує наявність міцних фортечних стін, велика територія з житловими та господарськими комплексами, численні зернові ями, монетний двір. Далі ми

¹ Ніколаєв М., Ономастика та просопографія у відновленні монетних монограм (на прикладі Ольвії IV ст. до н.е.). Український нумізмічний щорічник. № 3. Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 5-27. Також. Мизгін К., Степаненко С., Ситий Ю., Про знахідку пантікапейського оболу на ранньосередньовічному Шестовицькому городищі. Український нумізмічний щорічник. № 2. Переяслав-Хмельницький, 2018. С. 15-26.

² Тупчієнко М., Пересунчак О. Монети римського часу з шкільного музейного зібрання Гайворонщини. Український нумізмічний щорічник. № 3. Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 42-52.

зупинимось лише на античних містах, звідки походять наші монети, – Ольвії та Ніконію.

Ольвія – це могутнє місто, яке було незалежне від своїх північно-понтійських сусідів – Пантікапею, Фанагорії, Херсоненсу. Ольвія мала власну економіку, культуру та чеканила монету. У ранній час використовувала грошові знаки у вигляді литих мідних стрілок, дельфінів і риб. В експозиції представлено дві монети-дельфіни з датуванням близько 535-350 рр. до н. е.

У період V-IV ст. до н.е. випускаються бронзові литі аси. У колекції наявні три монети цього періоду. Одна монета датується 360 р. до н.е. На ній зображена голова Деметри в анфас, наліво, на аверсі; на реверсі – дельфін, колос вправо та напис ОЛВІО. Згідно з каталогом Анохіна (2011) має № 220. Інші дві монети близько 325-320 рр. до н. е. із зображенням на аверсі анфас голови Аполлона вправо, на реверсі – дельфін, обернений вліво, лук і зерно. Наступні періоди грошового обігу цього міста-поліса у даній колекції, на жаль, не представлені. А саме V ст. до н.е., коли чеканилась срібна монета. Також IV-III ст. до н.е., коли поліс випускав золоту, срібну та мідну монети. Монети другої половини II ст. до н.е. з ім'ям Скілура, що свідчить про підпорядкування міста скіфам. Протягом I – III ст. н.е. у місті дислокувався римський гарнізон, тому власне ольвійський

грошовий обіг в останній чверті IV ст. н. е. поступово скорочувався, потім зник зовсім, а йому на зміну прийшов обіг римських монет. Це свідчить про занепад і, зрештою, загибель міста.

Наступні монети нашої музейної колекції належать місту-полісу Ніконію, що розташовувалося на східному березі Дністровського лиману, поблизу с. Роксолани Одеської області. Засноване греками-іонійцями у другій половині VI ст. до н.е., місто мало політичні та економічні зв'язки з Істрією. На початку V ст. до н.е. в Ніконії карбував монету скіфський цар Скіл. Власне, сама монета отримала назву Істрія або Ніконій. Вона лита у вигляді колеса і датується V-IV ст. до н. е. Цікава також історія її походження. До музею монета надійшла не з перших рук. Спочатку вона була у власності Євгена Колесніченка, нумізмата, магістра Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, фахівця з історії Стародавньої Греції та Риму, моряка, який здійснив три навколосвітні подорожі морем.

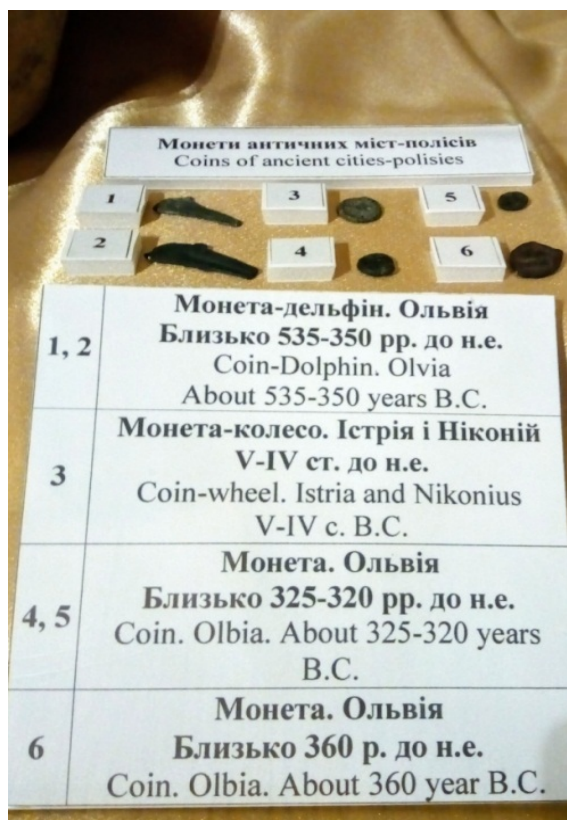

Рис. 1. Монети античних міст-полісів в експозиції НІАМ «Київська фортеця», передані Бойком-Гагаріним А.С.

Література:

1. Анохин В. А. Античные монеты Северного Причерноморья. Киев: Стилос, 2011. 328 с.
2. Мизгін К., Степаненко С., Ситий Ю., Про знахідку пантікапейського оболу на ранньосередньовічному Шестовицькому городищі. Український нумізматичний щорічник. № 2. Переяслав-Хмельницький, 2018. С. 15-26.
3. Ніколаєв М., Ономастика та просопографія у відновленні монетних монограм (на прикладі Ольвії IV ст. до н.е.). Український нумізматичний щорічник. № 3. Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 5-27.
4. Соколов Г. И. Ольвия и Херсонес, Ионическое и дорическое искусство. 1999. 569 с.
5. Тупчієнко М., Пересунчак О. Монети римського часу з шкільного музейного зібрання Гайворонщини. Український нумізматичний щорічник. № 3. Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 42-52.

Моисеенко Никита

кандидат исторических наук,

уполномоченный эксперт

Министерства культуры РФ в области русской нумизматики

(г. Санкт-Петербург, Россия)

shornaja-help@mail.ru

АНТИЧНЫЕ МОНЕТЫ И НУМИЗМАТЫ-АНТИКОВЕДЫ В ПОСЛЕВОЕННОМ СССР: ПО МАТЕРИАЛАМ АРХИВА ГОСУДАРСТВЕННОГО ЭРМИТАЖА

ANCIENT COINS AND NUMISMATISTS OF ANTIQUITY IN POST-WAR USSR: ARCHIVE OF STATE HERMITAGE

При тотальном просмотре переписки И. Г. Спасского и Отдела нумизматики Государственного Эрмитажа (ОН ГЭ) с зарубежными и внутрисоюзными корреспондентами за период с 1945 г. по 1970 г., хранящейся в Архиве Государственного Эрмитажа, было выявлено несколько десятков писем, в которых упоминаются различные античные монеты из частных коллекций, или авторами которых являлись известные украинские нумизматы второй половины XX века: П. О. Карышковский, Н. Ф. Котляр, Н. Н. Грандмезон, В. А. Анохин, А. С. Коциевский и другие.

В целях удобства решено разместить фрагменты писем или их краткий пересказ в хронологическом порядке их поступления в музей, исправив при этом содержащиеся в некоторых из них грамматические и орфографические